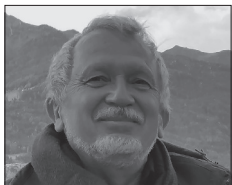

Interpretacyjne konstruowanie przestrzeni architektonicznej. Fasada a struktura. Obraz bądź system

dr hab. inż. arch.
GRZEGORZ NAWROT, PROF. PŚ
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0002-2704-4957

*Użytkownicy miejskich parków nie poszukują scenarii dla budynków, tylko dla samych siebie... [1]
[Jane Jacobs]*

Interpretacje przestrzeni architektonicznej odbywają się na trzech poziomach. Pierwszy, swoiście ponadarchitektoniczny – konstruuje wielodyscyplinarny model Idei, która adekwatnie ukształtuje później również koncept architektury. Drugi – odnosi się do rozwiązań przestrzenno-formalnych i estetycznych. Trzeci – to indywidualnie subiektywne interpretacje dokonywane przez poszczególnych obserwatorów.

Mortimer Jerome Adler wskazuje, że człowiek może znajdować się, wobec przedmiotu, w trojakiej sytuacji: może go postrzegać, wspominać lub wyobrażać [2]. O ile drugie kryterium, zwracające się jednoznacznie ku emocjonalnym doznaniom przeszłości, pozostawimy nostalgii, pierwsze i trzecie mają istotny wpływ na teraźniejsze konstruowanie konceptu. Postrzeganie implikuje wyobrażanie, pokazując bądź skrywając. Pokazywanie wskazuje prawdę lub kłamiąc – udaje ją. Skrywanie – sugeruje tajemnicę, istniejącą bądź tylko imaginowaną.

Na skraju *prawdy i kłamstwa* – pojawia się obraz obiektu będącego w permanentnej dynamice relatywizujących go przekształceń, narzucającej zmieniające się odmienne interpretacje, w których bieżąca prawda bądź kłamstwo, często wymieniając się – tracą co chwilę aktualność, stając się wyrazem swoistej mistyfikacji semantycznej.

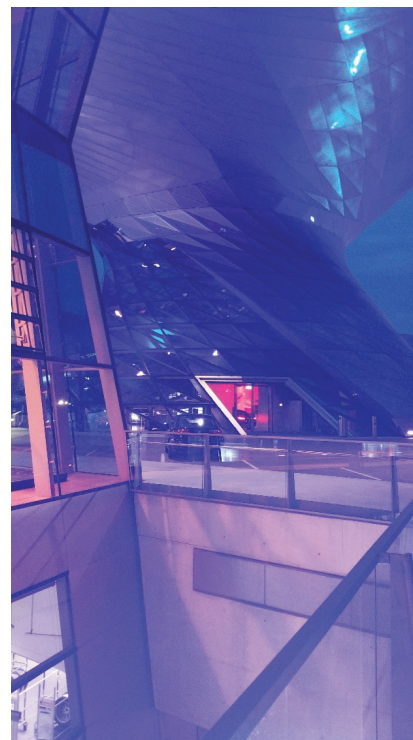
Interpretacje przestrzeni architektonicznej odbywają się na trzech poziomach. Pierwszy, swoiście ponadarchitektoniczny – konstruuje wielodyscyplinarny model Idei, która adekwatnie ukształtuje również koncept architektury. Drugi – odnosi się do rozwiązań przestrzenno-formalnych i estetycznych. Trzeci – to indywidualnie subiektywne interpretacje dokonywane przez poszczególnych obserwatorów.

Pierwszy zatem abstrakcyjnie kształtuje niematerialną strukturę kompozycji przekazywanej Idei (treści, znaczeń, miejsc, funkcji, estetyki itp.), nadając jej na przykład: formę *zwartą* bądź *rozproszoną*. Drugi – stanowiąc materialną emanację pierwszego, konstruuje odpowiadającą mu strukturę materialną, na przykład: filozoficznej metafory zawar-

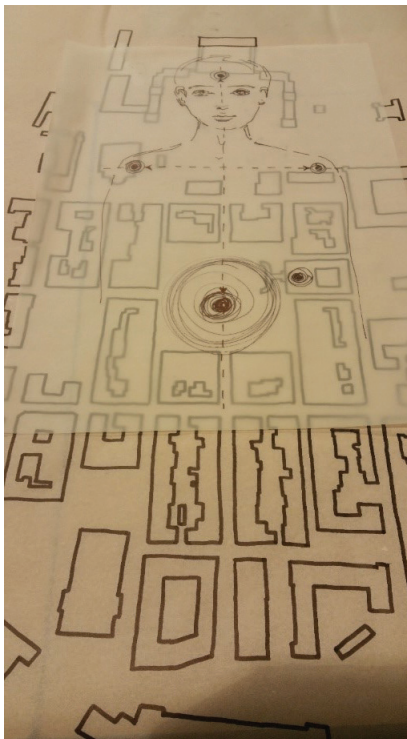
tego gmachu bądź *rozproszoną – kompilacyjną*. Trzeci – ma odniesienie w doświadczeniach obserwatorów. Kategorie: *prawda* czy *nieprawda*, *tajemnica* lub *jawność*, *trwałość* bądź *nie trwałość* – dotyczą każdego z trzech poziomów.

Architektura, będąc wymyśloną, fikcyjną interpretacją rzeczywistości – ma w samym zaczątku wątek swoistego fałszu. Jak każde

naśladownictwo, zapoczątkowane nawet odmienną od pierwowzoru inspiracją. Kontekstualna – jest naśladownictwem zinterpretowanego otoczenia, a akontekstualnie abstrakcyjna – udawaniem rzekomego braku inspiracji czymkolwiek, jakby takowe było w ogóle możliwe. Będąc sztucznym odwzorowaniem rzeczywistości, różnorako ową ukazując. Obiekt, jako medium przekazu informacji,

Fot. 1a i 1b. Interpretowanie bieżącego postrzegania, wspomnień bądź wyobrażeń. Obraz obiektu będącego w permanentnej dynamice przekształceń, narzucającej zmieniające się, odmienne interpretacje, tracące co chwilę aktualność. Dynamiczna czasowo kolorystyczna iluminacja bryły BMW World w Monachium, COOP HIMMELB(L)AU; Fot. G. Nawrot

Fot. 2. Łatwiej kształtować wygląd, czyli anatomię, niż fizjologię – sposób działania. Historyczna interpretacja jedności anatomii z fizjologią: głowa, żołądek, serce, dusza – i adekwatne im w Zamościu: zamek, rynek, akademia, katedra rzymskokatolicka. Graficzna interpretacja centrum Zamościa wykonana przez studentów Wydziału Architektury pod kierunkiem autora oraz Tomasza Wagnera i Jerzego Wojewódki; *Synergy in Architecture. Respecting World Heritage*. Zamość 2017. Fot. G. Nawrot

może zatem w transparentny sposób przedstawiać rzeczywistość swoją strukturę bądź w różnorodny sposób ją interpretować [3].

Między człowiekiem a wydzielonym miejscem może zaistnieć szczególnie związek emocjonalny dający obserwatorowi poczucie rozpoznawalności modelu ukształtowanej przestrzeni, w tym znaków i symboli w niej się znajdujących¹. Postrzeganie wiąże się bowiem z posiadanymi doświadczeniami. Ich kontekst wpływa na odczuwanie lub nieodczuwanie bezpieczeństwa ontologicznego budowanego przez znane powszechnie rytuały zachowań. Owe znaki i symbole oraz świadomość rozpoznawania charakterystycznych cech użytkowanych miejsc ułatwiają odnajdywanie się w przestrzeni.

Parafrazując Jane Jacobs, można stwierdzić, że użytkownicy miejskich budynków nie poszukują scenarii dla nich, tylko dla samych siebie. W takim kontekście można rozważać, czy budynek jest dla człowieka warstwą odzieży, będącą swoistą ostanianą go skórą lub kurtyną, czy wieloznacznym przestrzennym wydzieleniem wewnętrznego bądź zewnętrznego świata, co wiąże się z interpretacją metod jego konstruowania, uformowaniem i postrzeganiem.

Fot. 3a i 3b. Fasada-skóra jest swoistą afirmującą kurtyną, skrywającą lub przedstawiającą treści adekwatne opisowi bądź nieprawdziwe. Wyżej – Muzeum Brandhurst, Monachium, autor: Saverbruch Hutton; Niżej – Szwajcarskie Muzeum Transportu, Lucerna, autor: Anette Gigon, Mike Guyer Architects, Fot. G. Nawrot

W pierwszym przypadku – jest konsekwencją doznawania jednowymiarowego obrazu, odzwierciedlonego w utrwalonym „zdjęciu”, gdzie owa fasada-skóra jest swoistą kurtyną skrywającą tajemnicę lub afirmującym opisem sugerowanej treści: adekwatnej owemu opisowi bądź nieprawdziwej. W drugim – wydzielona dla działań przestrzeni określa miejsce dla tychże treści przeznaczone. Istotą jest tu interpretowanie założenia jako wielowymiarowej struktury, świadomie zespolonego systemu, będącej wytworem kantowskiej architekttoniki – organizującej w przestrzeni doznania oraz działania obserwatorów i użytkowników².

Według Thomasa Carlyle'a „wygląd zewnętrzny to niezwykle poważna sprawa, nie tylko ze względu na to, co czyni „przezroczystym”, ale i dlatego, że nie taki jak trzeba, w niesprzyjających warunkach społecznych, może zmieniać nas w złego człowieka – ubranie jest emblematem duszy” [6]. Pisząc to, Thomas Carlyle sformułował swoistą prawdę uniwersalną inspirującą do dalszych porównań. Logika zewnętrzna sugeruje wewnętrzną, brak zewnętrznej – to brak wewnętrznej. Strój ujawnia rzetelność bądź zepsucie. Może wskazywać prawość i estetyczną harmonię bądź demagogicznie demoralizować użytkow-

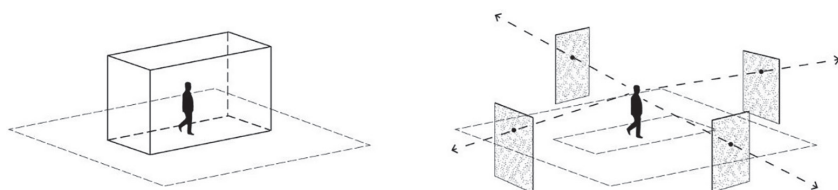
nika, obserwatora. Jego niezgodność z wnętrzem – sugeruje kłamstwo. Ubiór jest częścią obiektu architektonicznego, strój, czyli wygląd zewnętrzny – to jego skóra. Gdy, jak twierdzi Rem Koolhaas, funkcjonujące w przestrzeni publicznej budynki stają się swoistą formą obywatelskiego oświecenia – rozumienie wagi przekazu dotyczącego ubrania i emblematu duszy – uzyskuje istotne znaczenie³. Jest zatem z jednej strony aspekt *percepcji* owego obrazu jako emanacji ukrytego za nim metaforycznego *zwartego gmachu*, z drugiej – *percepcji* ukształtowanego wielowymiarowego systemu będącego zbiorem skomplikowanych elementów konstruujących swoiście jego fizjologię. Łatwiej kształtować wygląd, czyli anatomię, której owa skóra jest najłatwiej zauważalnym plakatem afirmacji – niż fizjologię, czyli sposób działania⁴.

¹ Pisze o tym Krystyna Pawłowska, odnosząc się do swojskości w architekturze [4].

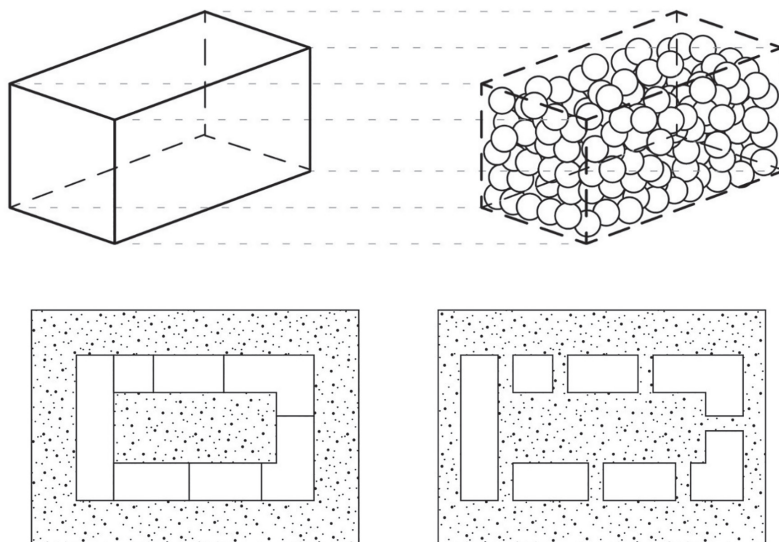
² Według Immanuela Kanta: „Architektonika to sztuka tworzenia systemów, czyli jedno różnorodnych poznań, podporządkowanych pewnej idei” [5].

³ [3] s. 57–58.

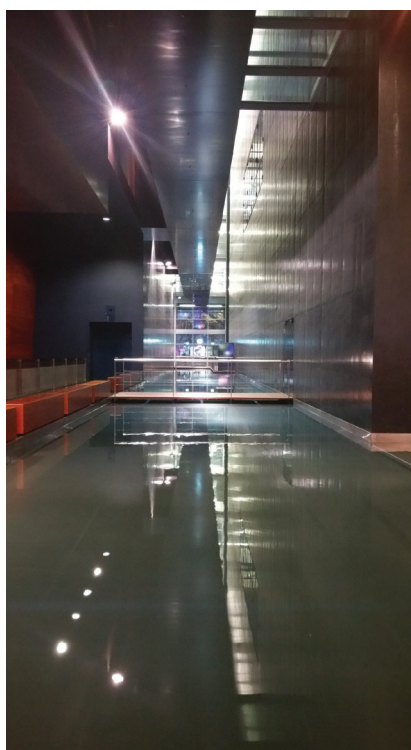
⁴ Zob. Izabela Mironowicz w odniesieniu do miasta [7].

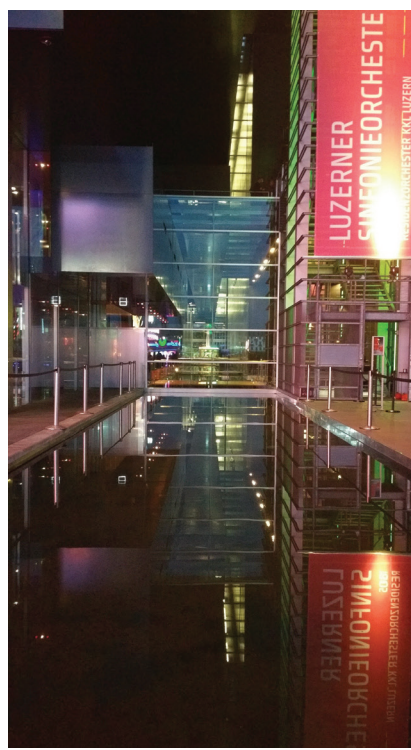
Rys. 1. Swoista podróż przez różnorakie miejsca otwierająca umysł obserwatora na pojawiające się doznania konstruuje sumaryczny obraz, łącząc je w jednoznaczny interpretację całości. Pierwsze – *całościowe (gestalt)*, drugie – *kompilacyjne (ekologiczne)* postrzegania inspirują do adekwatnych metod konstruowania przestrzeni [9]

Rys. 2a i 2b. Gmach *versus* rozproszenie (kompilacja)

Fot. 4. Wielowymiarowa i wieloznaczeniowa podróż przez różnorakie miejsca otwiera umysł obserwatora na doznania oraz informacje, intensyfikujące Calvinowski *nieprzerwany strumień obrazów*, Centrum Kulturalno-Kongresowe, Lucerna, Jean Nouvel. Fot. G. Nawrot

Fot. 5. Wieloznaczenie przestrzenie definiujące wydzielenie wewnętrznego bądź zewnętrznego świata. Centrum Kulturalno-Kongresowe, Lucerna, Jean Nouvel. Fot. G. Nawrot

Wielowymiarowa i wieloznaczeniowa podróż przez różnorakie miejsca otwierająca umysł na kolejno bądź symultanicznie pojawiające się doznania czy informacje, intensyfikujące Calvinowski *nieprzerwany strumień obrazów*, konstruuje sumaryczny obraz, łącząc je w jednoznaczny interpretację całości. Możliwa jest również synteza obu tych zjawisk w jednym obiekcie [8].

Ostaniająca skóra przeciwstawiona wielopłaszczyznowym i wieloznaczeniowym wydzieleniom przestrzennym, odniesiona do teorii percepcji – swoiście sugeruje kolejne kwalifikacje. Pierwsze – *całościowe (gestalt)*, drugie zaś – *kompilacyjne (ekologiczne)* postrzeganie, które inspirują do wyboru adekwatnych metod konstruowania przestrzeni. Obiekt architektoniczny utożsamiany jest najczęściej przez nieprofesjonalnego obserwatora z zewnętrzną powłoką, skrywającą lub przezierającą skórą wydzielonego miejsca przestrzeni bądź jako synteza owej oraz przemierzanych wewnętrznych, a w przypadku obiektu niezwartego – również zewnętrznych przestrzeni. Zwartość lub rozproszenie mają istotne znaczenie dla percepcji założenia przestrzennego. Obiekt zwarty, będący swoistą, materialną emanacją teorii *gestalt*, jest łatwiejszy do kategoryzującej oceny nieprofesjonalnego obserwatora.

Bibliografia:

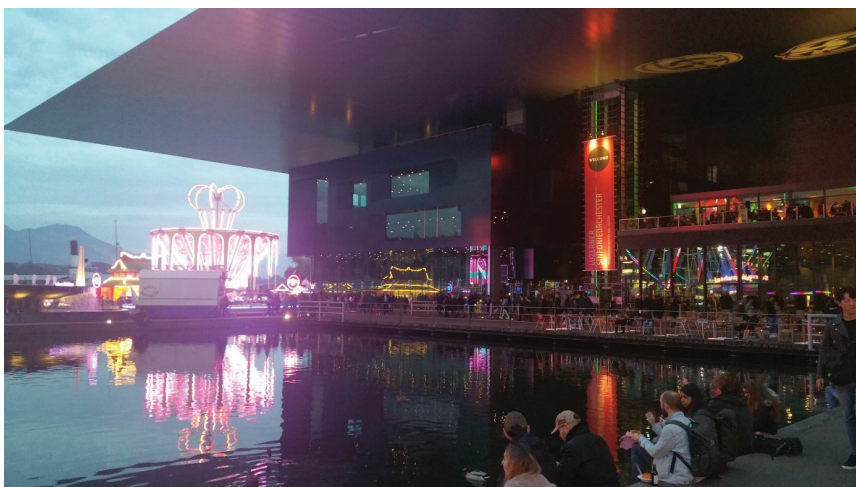
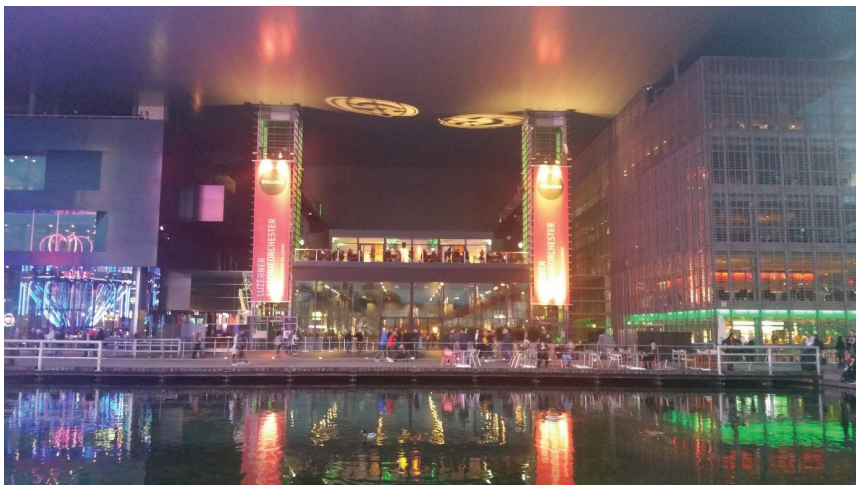
- [1] Jacobs Jane, Śmierć i życie wielkich miast Ameryki, CA Centrum Architektury, 2015, s. 121.
- [2] Adler Mortimer Jerome, Dziesięć błędów filozoficznych, Warszawa, Medium, 1995, s. 30.
- [3] Nawrot Grzegorz, Shades of Interpreting the Thruth of Architecture, [w:] Defining the Architectural Space – The Thruth and Lie of Architecture; s.e. Tomasz Kozłowski; Atut; Wrocław 2020, s. 56-57.
- [4] Pawłowska Krystyna, Idea swojskości miasta, Kraków 2001, s. 4.
- [5] Kant Immanuel, Krytyka czystego rozumu, (tt. R. Ingarden), PWN, Warszawa, 1957, t. II, s. 577.
- [6] Carlyle Tomas, Sartos Resartus, University of California Press, 2000.
- [7] Mironowicz Izabela, Między samoorganizacją a planowaniem, 2013.
- [8] Nawrot Grzegorz, Concrete in Architectural Space. Skin versus Structure, [w:] Defining the Architectural Space – Transmutation of Concrete, s.e. Tomasz Kozłowski, Politechnika Krakowska, Kraków, 2017, vol. 5, s. 83.
- [9] Nawrot Grzegorz, O współczesnych formach zamieszkiwania w mieście, Gliwice 2015.

DOI: 10.5604/01.3001.0014.7925

PRAWDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Nawrot Grzegorz, 2021, Interpretacyjne konstruowanie przestrzeni architektonicznej. Fasada a struktura. Obraz bądź system, „Builder” 4 (285). DOI: 10.5604/01.3001.0014.7925

Streszczenie: Interpretacje przestrzeni architektonicznej odbywają się na trzech poziomach. Pierwszy, swoiście ponadarchitektoniczny – konstruuje wielodyscyplinary model Idei, która adekwatnie ukształtuje później również koncept architektury. Drugi – odnosi się do rozwiązań przestrzenno-formalnych i estetycznych. Trzeci – to indywidualnie subiektywne interpretacje dokonywane przez poszczególne osoby.

Fot. 6a i 6b. Interpretowanie założenia jako wielowymiarowej struktury, świadomie zespolonego systemu, będącej wytworem kantowskiej architektoniki – organizującej w przestrzeni doznania oraz działania obserwatorów i użytkowników. Centrum Kulturalno-Kongresowe, Lucerna, Jean Nouvel, Fot. G. Nawrot

gólnych obserwatorów. Pierwszy – abstrakcyjnie kształtuje niematerialną strukturę kompozycji przekazywanej Idee (treści, znaczeń, miejsc, funkcji, estetyki itp.), nadając jej na przykład formę zwartą bądź rozproszoną. Drugi – stanowiąc materialną emanację pierwszego, konstruuje odpowiadającą mu strukturę materialną, na przykład: filozoficznej metafory zwartej gmachu bądź rozproszoną – kompilacyjną. Trzeci – ma odniesienie w doświadczeniach obserwatorów.

Słowa kluczowe: architektonika, interpretacja przestrzeni architektonicznej, dom zwarty, dom kompilacyjny

Abstract: INTERPRETATIVE CONSTRUCTING OF ARCHITECTURAL SPACE. FAÇADE VS STRUCTURE. IMAGE OR SYSTEM.

Architectural space may be interpreted on three levels. The first, in a way going beyond architecture, constructs a multidisciplinary model of the Idea, which will adequately form the concept of architecture later on. The second relates to spatial-formal and aesthetic solutions. The third is the individually subjective interpretations made by individual observers. The first – abstractly forms the non-material structure of the communicated Idea's composition (content, meanings, places, functions, aesthetics, etc.), giving it, for example, a *compact* or *dispersed* form. The second – being a material emanation of the first – constructs a corresponding material structure, for example, a philosophical metaphor of a *compact edifice* or *dispersed* – compilation. The third – is manifested in the experience of the observers

Keywords: architectonics, interpretation of architectural space, compact house, compilation house

REKLAMA

BUILDER SCIENCE

Builder OPEN ACCESS

BUILDER SCIENCE - dział miesięcznika **BUILDER** dostępny w ramach open access journals, w którym publikowane są artykuły naukowe w następujących dyscyplinach naukowych: architektura i urbanistyka oraz inżynieria lądowa i transport. Artykuły naukowe indeksowane są w bazach danych: Index Copernicus i BazTech.

20 punktów MEiN

WWW.BUILDERSCIENCE.PL